

אמור ג

קרבן לה, מ'האט שוין מקיים געווען א מצוה מיט דעם קציר פון דער שדה, וואלט מען געקענט מיינען אז מ'איז ניט מחוייב מקיים זיין אין דער שדה אויך די מצוות פון פאה ולקט.

לפי' דארף מען פארשטיין וואס רש"י בפירושו ברענגט אראפ די דרשה פון ת"כ, „אמר רבי אורדימס' ברבי יוסי מה ראה הכתוב ליתנם באמצע הרגלים פסח ועצרת מכאן וראש השנה ויוהכ"פ וחג מכאן, ללמדך שכל הנותן לקט שכחה ופאה לעני כראוי מעלין עליו כאילו בנה בית המקדש והקריב עליו קרבנותיו בתוכו“.

איז ניט מובן — וואס רש"י ברענגט אלץ תירוץ אויף דער שאלה א דרשה (איז אגדה) פון תורת כהנים — פאר- וואס איז ער ניט מפרש כפשוטו ע"ד ווי די תירוצים הנ"ל?

דאס וואס רש"י וויל ניט אָננעמען, בפשט"מ, דעם תירוץ פון רמב"ן (און פון א טייל פון די אַנדערע מפרשים) קען מען מסביר זיין ווייל' לפי תירוצי זה האט דער פסוק („ובקוצרכם וגו'") גע- דארפט שטיין „בראש הפרשה“, גלייך

א. אין דער פרשת המועדות בפרשתנו נאך דעם וואס די תורה זאגט אָן וועגן קרבנות און יו"ט פון שבועות, שטייט אין פסוק: „ובקוצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך בקוצרך ולקט קצירך לא תלקט גו'“. שטעלן זיך מפרשי התורה און זיינען מסביר דעם טעם וואס די תורה זאגט אָן וועגן די מצוות פון פאה ולקט ביי דעם ציווי אויף מועדות:

(א) דער אבן עזרא זאגט²: וטעם להזכיר ובקוצרכם את קציר ארצכם פעם שנית³ בעבור כי חג שבועות בכורי קציר חטים הזהיר שלא תשכח מה שצויתך לעשות בימים ההם.

(ב) דער רמב"ן איז מסביר: כי בקוצרכם את קציר ארצכם רמז לקציר הנזכר בראש הפרשה, יאמר כי כש- תבואו אל הארץ וקצרתם את העומר ראשית קצירכם לא תכלה פאת השדה ההוא לצורך העומר ולא תלקט הלקט לומר שלא תדחה המצוה ההיא את הלאוין האלה.

(ג) כעין זה זאגן אַנדערע מפרשים, אָן די תורה קומט באַוואַרענען אָן אויך די שדה וואס מ'האט פון איר געבראַכט דעם עומר, איז מחוייב אין פאה ולקט — וואָרום עס וואָלט געווען אַ סבאָראַ צו זאָגן, אָן היות מ'האט די „ראשית קצירכם“ פון דער שדה — געבראַכט אַ

(1) כג, כב.

(2) ועד' בחזקוני עה"פ. ולהעיר גם מרשב"ם עה"פ.

(3) קדושים יט, ט.

(4) כג, י"ד.

(5) כלי יקר. אוה"ח. אברבנאל בטעם הב'.

(6) עה"פ.

(7) ברוב דפוסים חומש שלפנינו „אבדימי“. אבל בתריכ „אורדימס“. וכ"ה בדפוסים אחרים חומש. ועד' בדפוס ראשון ובכמה כתי' רש"י „אבדימס“. ולכאורה כצ"ל זה. בחזקוני זעצער" בראותו שם בלתי רגיל „תיקו" לשם „הנכון" ורגיל ומפורסם „אבדימי" (ואין לומר להיפך — כי אין מסתבר כלל לומר שתיקן לשם בלתי רגיל וידוע). [ובסה"ל אד נמצא אבדימי ב"ר יוסי]. ובדפוס שני דרש"י וכמה כתי' רש"י „אבדימס“. וראה סה"ד סדר ת"א סוף אות וא"י. וראה לקמן הערה 56.

(8) וכמ"ש בבאר מים חיים (לפרש"י) כאן.

(ב) ער איז מפרט ומאריך בהקושיא „פסח ועצרת מכאן ור"ה ויוהכ"פ וחג מכאן" און באנוגנט זיך ניט מיטן זאגן „מה ראה הכתוב ליתנם באמצע הרגלים?"

(ג) אין פסוק ווערן דערמאנט נאָר פאה און לקט — און רש"י איז מוסיף אויך „שכחה"¹¹.

[און אע"פ אז דאָס איז דער לשון פון רבי אורדימס אין תו"כ, איז אָבער דרך רש"י בפירושו (כמדובר כמ"פ) ניט אַראָפּצוברענגען דעם גאַנצן לשון האומרו, ער ברענגט נאָר דעם טייל וואָס איז נוגע אין פשש"מ¹² (ובפרט אז בנדו"ד זאָגט ניט רש"י כלשון „איתא בתו"כ" אָדער כו"ב)

— מיינט עס אז די אריכות המאמר איז נוגע (אויך) אין פשש"מ].

ג. די קשיא ווערט נאָך שטאַרקער — רש"י איז בלאה"כ משנה, ובכ"כ פרטים, פון דעם לשון ווי עס שטייט אין תו"כ:

(1) אין תו"כ איז דער לשון „ר"ה ויוהכ"פ מכאן" און רש"י איז מוסיף „וחג"¹³?

(2) אין תו"כ שטייט „לקט שכחה ופאה

נאָך דעם ציווי פון קצירת העומר. אָבער דער ביאור פון אבן עזרא איז לכאורה אַ ביאור פשוט ומספיק אין פשוטו של מקרא.

ב. וועט מען דאָס פאַרשטיין בהקדים כמה דיוקים אין דעם פירוש רש"י:

רש"י שטעלט זיך אויף דעם וואָרט „ובקוצרכם" און איז מפרש: „חזר ושנה לעבור עליהם בשני לאוין", און דער- נאָך איז ער ממשיך „אמר רבי אוור- דימס כו", כנ"ל

איז ניט פאַרשטאַנדיק: ס'איז ידוע¹⁴ אז בשעת רש"י זאָגט אַ צווייטן באַזונדערן פירוש אויף דעם זעלבן ענין אָדער וואָרט, שטעלט ער עס אין אַ באַזונ- דערן דיבור המתחיל —

פון דעם וואָס דאָ נעמט רש"י אַריין ביידע פירושים אין זעלבן ד"ה איז מובן, אז זיי האָבן אַ שייכות צווישן זיך. ולכאורה זיינען דאָס צוויי לגמרי באַזונ- דערע ענינים: „חזר ושנה לעבור עליהם בשני לאוין" האָט לכאורה קיין קשר ושייכות ניט מיטן מאמר פון רבי אוור- דימס, וואָס איז מסביר פאַרוואָס דאָס שטייט „באמצע הרגלים".

אויך פאָדערט זיך ביאור בדיוק כמה ענינים בפרש"י זה:

א) דער דיוק הידוע, אז רש"י ברענגט דעם מאמר בשם אומריו נאָר דאָן ווען דערמיט קומט צו אַ הוספת ביאור אין דעם תוכן המאמר (נייטיג — פאַר אַ תלמיד ממולח).

(9) ואינו כותב „וגר", כי כוונתו לכל הפסוק, כדרכו בכ"מ.

(10) לדוגמא — בראשית פ"י ע"הת „בראשית וד"ה שני „בראשית ברא". בתחלת פרשתנו „בני אהר" וד"ה שני „בני אהר"י. ועוד.

(11) וכן משנה הסדר (כבתוי"כ —) מהכתוב [שנאמר תחלה פאה (לא תכלה פאת שדך) ואח"כ לקט (ולקט קצירך)] וכותב „לקט שכחה ופאה".

(12) וכדמוכרח בנדו"ד גופא, שלא הביא הסיוס של דברי רבי אורדימס שבתוי"כ: וכל מי שאינו מוציא לקט שכחה ופאה ומעשר עני מעלין עליו כאילו ביהמ"ק קיים ואינו מקריב קרבנותיו לתוכו (אבל להעיר שגם בפס"ז כאן ליתא הסיוס). וגם משמים מעשר עני, כדלקמן בפנים.

(13) וכ"ה בדפוס רש"י ורוב כתי" רש"י. אבל בדפוס שני ליתא. וגם הוה מסתבר לומר „שחוקף להתאים לתו"כ, כהערה הבאה.

פון דעם וואס ער נעמט אן דוקא די גירסא, איז מוכח אז זי איז (מער) מתאים און מסתבר בפשט"מ.

ד. ווייטער איז רש"י מעתיק דעם ווארט „תעזוב" און איז מפרש „הנח לפנייהם והם ילקטו ואין לך לסייע לאחד מהם".

פרעגט מען אויף דעם: פארוואס איז רש"י מפרש דעם ווארט „תעזוב" ערשט אין דער פרשה — און נישט פריער אין פ' קדושים, וואו עס שטייט (צום ערשטן מאל) דער זעלבער לשון²⁰?

ה. ויש לומר הביאור בכל זה:

וואס דער פסוק „ובקוצרכם וגו'" שטייט דא (אין פרשת המועדות בכלל, און נישט אין א מקום המיוחד פאר די מצוות), איז לפי פשט"מ (דרך רש"י בפ"י) קיין קשיא נישט:

ע"ד הפשט קומט דאס בהמשך צו די פריער געזאגטע (בפרשה זו) מצוות, וואס דער פסוק זאגט אן בקשר צו קצירת התבואה: ער הויבט אן פריערי „כי תבוא אל הארץ וגו' וקצרתם את

ומעשר עני" — און רש"י איז משמיע „מעשר עני"¹⁴?

(3) אין תו"כ איז דער לשון „שכל מי שהוא מוציא כו"¹⁵, און רש"י זאגט „שכל הנותן לקט כו לעני כראוי".

(4) אין תו"כ — „מעלין עליו כאילו ביהמ"ק קיים והוא מקריב קרבנותיו לתוכו" און אין רש"י: „מעלין עליו כאילו בנה" ביהמ"ק והקריב עליו קרבנותיו בתוכו"¹⁷.

און אע"פ אז ס'איז משמע אז רש"י האט געהאט אזא גירסא אין תו"כ בדברי רבי אוורדימס¹⁸, וויבאלד אז רש"י ברענגט דאס בשמו, איז אבער דאס גופא דורש ביאור: פארוואס האט רש"י אויסגעקליבן דוקא די גירסא פון דברי רבי אוורדימס (ווי ער ברענגט זי), און נישט די גירסא הרגילה והנפוצה וואס שטייט בתו"כ לפנינו,

(14) כ"ה ברוב הדפוסים שלפנינו, ובדפוס שני דרשי. אבל בדפוס ראשון וכמה כתי' רש"י איתא ברש"י גם „מעשר עני" (כבתריב). וכנראה שגם בזה „תיקן" החבור הזעזער (או שנשתרבה) ע"פ התריב במקום לשון רש"י „לעני (כראוי)" וכתב „מעשר עני כראוי".

(15) וביל"ש כאן „שכל מי שמניח".

(16) כ"ה ברוב הדפוסים (כולל דפוס שני) וכת' רש"י. בדפוס ראשון וכמה כתי' רש"י הוא כבתריב אבל גם בזה נראה ש„תוקן" ע"פ התריב (כי באם ה' כתוב כבתריב „קיים" פשוט שלא יתקן לגירסא חדשה מלבד דלא כבתריב — „בנה").

(17) אולי י"ל שלרש"י זהו פירוש בדברי התריב, דאליכ הול"ל כאילו הקריב קרבנותיו בביהמ"ק, דההקדמה „מעלין עליו כאילו ביהמ"ק קיים" — אין קיום ביהמ"ק שייך ל„עלין", לפעולתו.

(18) אבל אינו מוכרח שכן הוא בכל שינויים הנ"ל, כי י"ל שרש"י מבאר דברי רבי אוורדימס אף שאיז לשונו (כמדובר כמ"פ). אבל גם עפ"י צריך ביאור מה מכריח ביאור ושינויים בזה?

(*) ראה לקושי חיד"ע 46 הערה 12 בשו"ת.

ועוד.

(19) שפ"ח כאן בשם הנח"י.

(20) בשפ"ח: ויע"ק מניל למדרש שתי דרשות מתיבה אחת. וניל דחידא מתרצת לחברתה, עיי"ש תירוץ. ולפי פירושו נמצא, שדרשה אחת נלמדת מ„תעזוב" שבפ' קדושים, והב' — מ„תעזוב" שבפרשתנו, והרב רצה לכתוב שתי הדרשות בפעם אחת ולפיכך המתיין לכאן.

אבל: א) כמדובר כמ"פ — איז דרך רש"י (ודרך פשט"מ) להמחין בהבנת הכתוב עד לפרשה שני' (ב) מפשטות לשון רש"י לא משמע שב' דרשות הן, כי אם ש.אין לך לסייע" הוא השלילה של מ"ש לפנינו „הנח לפניניהם כו".

ומש"כ במשכיל לדוד כאן, הרי (נוסף על קושיא הב' הנ"ל) אינו (ואפילו לא ברמז) בפרש"י. רש"י לא כותב: א) שפאה ניתנת גם בעמרים, (ב) שאז צריך לחלק לפניניהם, ואדרבה, הפכו משמע מפשטות לשון רש"י. וראה לקמן בפנים סעי' יב.

דעריבער לערנט רש"י אז דאס וואס „חזר ושנה" איז „לעבור עליהם בשני לאוין". און ס'איז קיין קשיא ניט פאר- וואס האט די תורה באשטימט אז מ'איז עובר „בשני לאוין" דוקא ביי די מצות און ניט ביי אַנדערע²⁵ — און ווי רש"י איז מפרש²⁶ „הרבה" מצות בתורה נאמרו ונכפלו כו' לחייב ולענוש על מנין לאוין שבהם" (און איז פשוטו של מקרא האט קיין ארט ניט צו פרעגן פארוואס זיינען די מצות אויסגעטיילט אין דעם פון אַנדערע²⁷).

ו. דווקא נאך דעם פירוש שטעלט זיך (בעיקר) די שאלה „מה ראה הכתוב ליתנם באמצע הרגלים" — און די קשיא האט אז אַרט דוקא ווען די „אמצע הרגלים" איז באופן פון „פסח ועצרת מכאן ור"ה ויוהכ"פ וחג מכאן". והביאור:

ווען די אזהרה פון „ובקוצרכם וגו'" וואלט געמיינט אַ נייעם ציווי אויף פאה ולקט, וואלט מען געקענט מסביר זיין כנ"ל, אז דער פסוק שטעלט דא די מצות פון פאה ולקט כשם ובהמשך וואס ער זאגט די אַנדערע ציווים בשייכות צו קצירת התבואה. וויבאלד ס'איז אַ ציווי ולא חדש שטעלט עס דער פסוק דא, כדי מ'זאל ניט מיינען אז מיט די אויבנ- דערמאנטע דא מצוות וואס זיינען פאר- בונדן מיט קצירת התבואה ענדיקן זיך די מצוות ביים קציר (ובמילא קען ער שוין ענדיקן שניידן און נעמען די גאנצע תבואה פאר זיך. — ע"ד פי'

קצירה והבאתם את עומר גו'" דערנאך שטייט דער אַנזאג פון „מנחה חדשה"²¹ וואס מ'ברענגט בחג השבועות מן החדש פון חטים, און בהמשך לזה זאגט אַן די תורה נאך מצות וואס זיינען פארבונדן מיט קצירת התבואה.

רש"י בפירושו באוואַרנט (בעיקר) פארוואס די תורה איז מזהיר אויף די מצות פון לקט ופאה אַ צווייטן מאל (נאך דעם ציווי אין פ' קדושים, און ווי דער אבן עזרא אבן עזרא איז מדגיש: „וטעם להזכיר וכו' פעם שנית")? און איז מפרש: „חזר ושנה לעבור עליהם וכו'".

[און מהאי טעמא גופא איז מובן דאס וואס רש"י לערנט ניט ווי דער אבן עזרא „הזהיר שלא תשכח מה שצויתך לעשות כו'":

אין פ' קדושים צוזאמען מיטן ציווי אויף פאה און לקט שטייט אין פסוק²² „וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט" — ובמילא אויב די תורה דאָרף אַנזאגן נאכאמאל די מצות בנוגע אַן עני כדי שלא תשכח, האט די תורה אויך גע- דאָרפט²³ איבערחזר'ן דעם ציווי פון „כרמך לא תעולל ופרט וגו'".²⁴

איז פון דעם מובח אז מ'האט ניט מורא פאר שכחה (וכי"ב) ביי די מצות — און ווי מ'זעט ביי רוב המצוות, אַז די תורה באוואַרנט ניט אַ צווייטן מאל (אפילו ניט אלעמאל ווען עס קומט זייער זמן), אַז מ'זאל זיי ניט פארגעסן צו מקיים זיין.

25) ולהעיר שבנוגע לעוללות נאמר עוה"פ בפ'

תצא (כד, כא), משא"כ בפרט.

26) תשא לד, כג.

27) ואינו אומר „רוב מצות".

28) אבל י"ל שמוסבר הוא ע"פ מש"כ בהמשך פירושו — השני והחידוש שבהם לגבי שאר מצות. ראה לקמן בפנים.

21) כג, טז.

22) יט, י"ד.

23) להעיר מבלי יקר כאן: ובוזה מיושב מה שלא

הזכיר פרט כרמך כו'.

24) דרך אגב דפאה ולקט — את"ל דלקיטת

הכרם הוא לאחרי חגה"ס (ראה לקמן סעיף ט והערה

טא ווי פאסט דא אריין די אזהרה
(לעבור בשני לאוין) בנוגע צו „פאה
ולקט“.

ז. אויף דעם קומט דער תירוצ
„ללמדך שכל הנותן לקט שכחה ופאה
לעני כראוי מעלין עליו כאילו בנה
ביהמ"ק והקריב עליו קרבנותיו בתוכו“.

די הסברה פון דעם:

די שייכות און פארגלייך פון מתנות
עניים צו הקרבת קרבנות איז מובן³¹:
כשם ווי קרבנות הייבן זיך אן פון „אדם
כי יקריב מכם ולא מן הגזל“³² ער איז
מקריב און גיט אוועק פון זיינע צום
(מזבח וכהן — לויט דעם ציווי פון דעם)
אויבערשטן, ער איז אויך בא מתנות
עניים וואס ער איז מקיים דעם ציווי ה'
צו געבן (פון זיין תבואה צו די עניים —
ער גיט אפ) פון זיינע נכסים צו (די
עניים לויט דעם ציווי פון) דעם
אויבערשטן.

און אעפ' אז דאס איז בא יעדער
נתינת צדקה לעניים — איז עס אבער
ביי די מתנות לקט שכחה ופאה ביתר
שאת ובאופן מיוחד:

ביי סתם צדקה³³ קען געמאלט זיין אז
דאס געלט וואס ער גיט האט ער פאר-
דינט בלי יגיעה (דורך א לייכטן מסחר
אדער ירושה, מציאה וכיו"ב); ס'איז נאר
וואס וויבאלד אז מיט דעם איז „יכול

אנדערע מפרשים בס"א) „נאר „ובקוצ-
רכם את קציר ארצכם“ זיינען דא נאך
מצוות וואס מ'דארף טאן איידער מ'קען
נעמען און הנאה האבן דערפון — „לא
תכלה פאת שדך כ' ולקט קצירך לא
תלקט“.

וויבאלד אבער אז די אזהרה איז נאר
„לעבור עליהם בשני לאוין“³⁴, איז עס
נאר מתאים צו שטייען דא (און ניט
בפרשה הדומה בתוכנה להפרשה
שנאמר בה בפעם הא' אויב דאס האט א
שייכות צום תוכן פון דער פרשה.
(ווארום מ'דארף דאך דאס ניט בא-
ווארענען דא, היות מזויס שוין די
מצוה פון פריער, כנ"ל) —

אבער בנדו"ד שטייט דער פסוק
צווישן עניים וואס (עיקר) תוכנם איז
(ניט אזויפיל די מצות שבקצירה, נאר)
מצות הקרבנות³⁵ (פון די רגלים)³⁶ —
והא ראי': „פסח ועצרת מכאן ור"ה
ויוהכ"פ (וחג) מכאן“ (וואס ר"ה ויוהכ"פ
האט ניט קיין שייכות צו (קצירת
(ה)תבואה), ומזה משמע, אז די גאנצע
פרשה איז עיקרה קרבנות המועדות³⁷.

29) ואולי י"ל לאידך גיסא — שבאם הי' זה פעם
הא' שנאמר הי' קשה עוד יותר „מה ראה כ'“, דאין
כאן מקומו. אלא שמתחלה מבאר רש"י העיקר —
מה שחזר ושנה, שהוא כדי „לעבור עליהם בשני
לאוין“, ואח"כ ממשיך דגם למי' עדיין ישנה הקושיא
„מה ראה הכתוב כ'“.

30) היינו, דנוסף לזה שאין המדובר כאן במצות
שבקציר (כ"א ע"ד המועדות), הנה בענין הרגלים
גופא אין הכתוב בא לומר זמנו המיוחד בהתאם
לתבואת הארץ (אביב, קציר ואסיף) כ"א מצות
הקרבנות שברגלים, כדמוכח מזה שר"ה ויוהכ"פ
מכאן, כבפנים והערה 32.
31) להעיר מרמב"ן פרשתנו כג, ב. וראה רש"י
כג, ח. שם, כה.

32) וכדמוכח גם מזה שכאן לא תיאר הכתוב
הרגלים (וזמנם) ביחס לתבואת הארץ כמו בס'
משפטים כג, טו (וברש"י), טז [ובפרט ששם (אף
שוהו פעם הא' שנצטוו עליהם, אעפ"י) נזכרו

(תגה"ש ותגה"ס) רק בשם „חג הקציר גר' חג האסיף“
(ולעזיר מרמב"ן שם, טז) ובפ' תשא לד, יח
ובפרש"י (וראה שם, כא ובפרש"י), שם, כב.

ובפרשתנו רק בנוגע לחגה"ס מתאר זמנו
„באספכם גר'“ (כג, לט), וגם זה לא בתחלת הפרשה
כשפרש זמנו.

33) וראה גר"א כאן.

34) פרש"י ויקרא א, ב.

35) ראה גר"א שם באופן אחר.

(ב) דער געבן (מצד הציווי פון דעם אויבערשטן), די זאך ווערט געגעבן צו אן עניי³⁸.

די נפק'מ צווישן די צוויי: אויב דער עיקר הדגשה איז דער יוקר הענין וואס ער נעמט אוועק פון זיך א זאך וואס איז געבונדן מיט חיות נפשו — איז ניט (אזויפיל) נוגע אין וועלכן אופן דאס קומט אן צום עני.

אויב אבער דער עיקר הדגשה איז אין דעם געבן — דעמאלט איז נוגע דער אופן, די שלימות הנתינה.

און דאס איז דער חילוק צווישן דעם לשון פון רבי אורדמים ווי ער שטייט אין תו"כ און ווי ער ווערט געבראכט אין פירוש רש"י: אין תו"כ איז דער חידוש והשוואה הנ"ל (פון לקט כו' צו קרבנות) אין דעם וואס ער איז „מוציא" די תבואה פון זיין שדה כו"³⁹, דעריבער איז ער מוסיף אויך שכתה און מעשר עני, וואס זיינען לגמרי גלייך צו לקט ופאה אין דעם, וואס ער איז מוציא פון זיין רשות די תבואה, וואס קומט דורך יגיעת כפיו;

לקנות חיי נפשו, קומט אויס אז ער גיט אוועק „חיי נפשו"³⁶.

משא"כ די תבואה וואס ער גיט אפ אלס פאה ולקט כו' איז דאס א זאך וואס עס קומט דורך זיין יגיעה אין חרישה זריעה וכו' און דערנאך די קצירה, „בזיעת אפיק תאכל לחם"³⁷.

וואס דערפאר איז די דרשה פון רבי אורדמים בתו"כ „מעלין עליו כאילו ביהמ"ק קיים והוא מקריב קרבנותיו לתוכו" שייך בעיקר ביי לקט שכתה ופיאה ומעשר עני און ניט ביי צדקה סתם.

רש"י טייטשט דאס אפ בהדגשה נוספת, אז די יגיעה אין דער תבואת הארץ וואס ער גיט אוועק צום עני — (און דאס נאך איידער ער נעמט די תבואה צו זיך און דאן גיט ער פון איר תרומה, מעשר וכו' און נאכדעם איז ער נהנה (פונעם לחם וכו' וואס ער קריגט) פון זיין תבואה) — איז דאס (ניט נאר ווי ער וואלט מקריב געווען קרבנות, נאר אויך) „כאילו בנה בית המקדש" — בדוגמת העבודה והיגיעה אין בנין ביהמ"ק, וואס קומט איידער ער איז מקריב קרבנותיו דארט.

ח. אין דעם פארגלייך — מעלין עליו כאילו ביהמ"ק קיים, אדער בנה ביהמ"ק, און „הקריב קרבנותיו" — זיינען דא צוויי ענינים:

(א) דער אוועק נעמען פון זיך — מצד הציווי פון דעם אויבערשטן א זאך וואס „יכול לקנות חיי נפשו" און נאכמער — א זאך וואס ער קריגט עס דורך יגיעה מיט זיין חיות וכחות נפשו;

(38) ואולי י"ל דתלוי בהטעמים דמצות פאה כו' (ומתנות עניים): לטעם החינוך (מצוה רטז) „כי השית רצה להיות עמו אשר בחר מעוטיו בכל מדה טובה ויקרה ושיחי' להם נפש ברכה ורוח נדיבה... כי מתוך הפעולות תתפעל הנפש כו'" — עיקר הענין הוא זה שמוציא מרשותו (ודבר שבא ע"י יגיע כפיו), שע"ז מתפעל נפש האדם. ולטעם המו"נ (חי'ג פליט), כחמלת העניים והדלים לעזור האביונים במינים חלוקים — 'עיקר ההדגשה הוא בהנתינה להעני כדאורי. אבל י"ל דגם בחינוך עיקר המדה טובה הוא זה שנותן לנצרכים — ע"ש בהמשך לשונו. כי בהותיר האדם חלק א' כו' שיהיה בו הצרכים תראה בנפשו שובע ורצון כו'. וראה ספר מעיל צדקה סי' אלף תלג.

(39) להעיר מקרבן אהרן לתו"כ פרשתנו כאן: והטעם בזה ברור הוא כיון דזה וזה עיקר העבודה הוא נדבת לבו לתת ממנו לעבודת האל יתברך אשר צוהו. וראה הסכרת הגויא כאן.

(36) ר"ר תניא פל"ז (מח, סע"ב).

(37) בראשית ג, יט ובפרש"י, שם, יח.

עניים וואס ער קלייבט אויס (וואס זיינען קרובים וכיו"ב).

ומהאי טעמא איז אויך מער מתאים דער פארגלייך פון „כאילו בנה בית המקדש“ (ניט נאר „ביהמ"ק קיים“), ווארום דער בנין איז דורך א יגיעה וואס איר תכלית איז די הנאה פון יעדן אידן און פון אלע אידן, פון כלל ישראל — ניט נאר „כאילו . . . הוא מקריב קרב־נותיו לתוכו“ — פאר זיך.

ט. עס ווערט אבער די שאלה: די אלע פרטים אין לקט שכחה ופאה איז דוגמתם דא אויך בא עוללות ופרט כרמך וואס די תורה האט אויף זיי אנגע-זאגט צוזאמען מיט די ציונים אויף פאה ולקט צום ערשטן מאל — פארוואס איז ר' אורדימס ניט מוסיף אויך עוללות און פרט. און כאטש זיי שטייען ניט אין פסוק דא — איז ער דאך מוסיף שכחה, הגם זי ווערט ניט דערמאנט אין פסוק?⁴³

דעריבער ברענגט רש"י אין דער קשיא די גירסא פון רבי אורדימס „ר"ה ויוהכ"פ וחג מכאן“ — צו מדגיש זיין, אז דא רעדט זיך וועגן דער צייט פון קודם החג — פאר דעם זמן פון „באספכם את תבואת הארץ“ (בחג הסוכות). און דערפאר איז דא מתאים צו דערמאנען נאר שכחה וואס זי איז שייך אינעם זמן

משא"כ רש"י, וואס איז מדגיש דאס וואס „נותן . . . לעניו“⁴⁰ כראוי, איז ער מוסיף נאר שכחה, היות אז נאר שכחה איז בדומה צו לקט ופאה אין דעם וואס די נתינה איז באופן הראוי — דהיינו:

די אלע דריי מצות (לקט שכחה און פאה) זיינען גלייך אין דעם וואס (ניט נאר גיט ער אוועק זאכן וואס זיינען פארבונדן מיט חיות נפשו, נאר) די נתינה איז אין א שלימות־דיקן אופן, דער נותן האט ניט דערביי (אפילו) קיין טובת הנאה⁴¹ („נותן . . . כראוי“) ע"י וואס ער גיט עס לעבדו ולאמתו אדער צו עניים וואס זיינען אים גאנצט וכיו"ב.

רש"י איז אבער משמיט מעשר עני, היות אז אין דעם האט דער נותן א טובת הנאה⁴² — ער קען דאס געבן צו די

40) להעיר מכלי יקר כאן: „אבל לפירש"י קשה מה עני קרבות למתנות עניים וכפי הנראה יש קצת דמיון ביניהם כי גם הקרבות רובן נאכלין לכהנים דרך צדקה“.

41) חולין קלא, א. רמב"ם הל' מת'ע פ"א הל'ח. ומבין בפשט"ם מפשטות לשון הכתוב בפ' קדושים שם.

42) חולין שם. בחולין שם „מעשר עני המתחלק בחוץ ביתו יש בו טובת הנאה“ (וראה פרש"י שם, ע"ב ד"ה יש בהן). משא"כ המתחלק בגורן (רמב"ם שם פ"ו הל' תודיה מעשר עני חולין שם מספרי ועד"ז בנדרים פד, ב. ר"ן ותוס' הרא"ש שם).

אבל להעיר שרש"י לא הביא ספרי הנזיל בסתירת הכתובים בפ' ראה (יד, כח) ותבוא (כו, יב), ובב' המקומות כתב „הן להם כדי שביעה מכאן אמרו אין פוחתין לעני בגורן כו"י. ובכל אופן משמע דגם בגורן מחלקין אותה, ולא כלקט שכחה ופאה שהעניים לוקחים לבד (בוזזים). ראה רמב"ם שם הי"א. רש"י רע"ב ותווי"ט פאה פ"ח מ"ה. וראה משנה ראשונה שם.

י) ולהעיר שלפי פ"י התוס' חולין שם ופ"י הב' ברין נדרים שם. הרי תחלה יש בו טובת הנאה, דמחלקו בבית בימות הגשמים והנותן ממנו בימות החמה מניחו בגורן.

43) ובפרט דשכחה א) נאמר רק לקמן בפ' תצא (כד, יט), ב) בפסוק שם מפורש „לגר וליתום ולא למנה יהי“, משא"כ בעוללות ופירט אשר א) כבר למדו ביחד עם פאה ולקט, ב) מצוה „לעני ולגר תעזוב אותם“ הנאמר בפאה ולקט.

ודוחק לומר שלכן לא הוצרך רש"י לפרט, כי מבין מאליו שקאי על עוללות ופרט שנאמרו ביחד עם פאה ולקט, משא"כ שכחה שהוצרך לפרטו כיון שלא נאמר שם.

44) פרשתנו כג, לט.

פון קציר ארצכם⁴⁵, אָבער ניט⁴⁶ די מצות פון עוללות ופרט כרמך וואָס זײַער זמן איז בכלל שפּעטער (בימי חג הסוכות)⁴⁷.

(45) ועפ"ז מובן גם מה שרש"י שינה מהסדר בקרא (ראה לעיל הערה 11) כיון שמדבר בפעולת האדם בזמן קצירתם, לכן כותב סדרם בהווה וע"ז הרגיל, משא"כ בציווי הכתוב — כותב חיוב ודאי תחלה — פאה, ואח"כ החיוב שהוא רק לפעמים — באם נשרו, ולא יותר משתים — לקט כו' — ראה תרי"ט פאה פ"ד מ"ו.

(46) אף שצריך להוכיחם דרך אגב דפאה כו' (ראה הערה 24) — ה"ז בקרא כיון שהכוונה, שלא תשכח מה שציוויתך לעשות, משא"כ בדברי ר' אורדמים.

(47) ראה פרש"י תבוא (כו, יב): שהרבה אילנות יש שנלקטין אחר הסוכות (והרי בשטתו ופרש"י עסקינן). ובתורה כנס ב"ב (כת, א), דבציר הוי בתשרי וכבר כלה הקייץ.

אבל להעיר משלח (יג, כ), והימים ימי בכורי ענבים — שה"י בתקופת תמוז (ראה רש"י דברים א, ב). ולכאורה כן משמע גם מהבכרה ב' בחוקות (כו, ה), והשיג לכם דיש את בציר ובציר ישיג את זרע, שורע הוא, חצי תשרי ומרחשוון וחצי כסלו⁴⁸ (רש"י נח ח, כב), ואם גם בציר הוא בתשרי מהי הבכרה בזה?

ובח"י חת"ס לב"ב שם, מאי דמייית תוס' מאמוראי דבבב דהוה בציר בתשרי וכבר כלה הקיץ אע"פ דבא"י קדים בציר טפ"י כדכתיב במרגלים והימים ימי בכורי ענבים.

ולפי זה אולי י"ל שבתיבת, חג" מוסיף רש"י ביאור והכרח רק ע"ז שלא העתיק מעשר עני, שהוא (בכלל) בזמן החג, כדלקמן בפנים.

(*) להעיר שעד"ז הוא גם ברמב"ם, שבטהמ"צ ומנין המצות מ"ע ק"ז ואילך ובהמצות שבהכחות להל' מח"ע, כתב פאה לקט. ועד"ז סדרם בפנים ההלכות שם בפ"א מהל' מח"ע, ופ"ב ואילך. משא"כ כשמפרטם ביחד פ"א ה"ז (ועד"ז בכ"מ בהמשך ההלכות) נקט. לקט שכחה ופאה, ואכ"מ.

(*) ובפרש"י נח (ח, כב): קיץ הוא זמן לקיטת תאנים ומן שמייבשים אותן בשדות — דלא כמ"ש בתוס' שם דאז הוי באילנות. וראה גם פרש"י ב"ב שם ד"ה וכו'.

(**) בספורנו שלח שם. ולא היו הפירות כו' בשלימותם עדיין כו'. אבל דוחק לומר ששלמותם (ומנ"ס) ה"ז רק לאחר ב"ג חדשים (אחרי חודש חשרי).

און דאָס איז אויך מוסיף ביאור אין דעם וואָס רש"י (בריינגט די גירסא וועלכע) איז משמיט „מעשר עני", וואָרום אויך די נתינת מעשר עני פון תבואת הארץ איז ע"ד הרגיל צוזאמען מיט נתינת המעשרות פון „יקבך כו' — אין זמן האסיף⁴⁹ (אויך קומט דאָס לאחרי די אסיפת התבואה והפירות אין בית⁴⁹), וואָס דאָס איז בזמן החג"י, כנ"ל.

ויש לומר אַז אויך מצד דעם איז מעשר עני ניט לגמרי בדומה צו לקט שכחה ופאה (אין דעם וואָס „כל הנותן וכו' מעלין עליו כאילו בנה ביהמ"ק והקריב עליו קרבנותיו"): וויבאלד אַז די נתינה פון מעשר עני איז ניט יעדן יאָר (ווי לקט וכו'), נאָר איין מאל אין דריי יאָר⁵⁰, דעריבער דריקט זיך אין דעם ניט אויס (אויף אַזויפיל) אַז ער גיט דערמיט אַוועק זיין חיות נפשו ווי ב"י די אַנדערע דערמאָנטע מצות.

ועד"ז בנוגע לכרם, וואָס איז ניט אַ (מזון) הכרח פון דעם מענשן, זאת ועוד — וואָס די טירחא, די נטיעה וכו' בכרם, איז ניט במשך זמן רב יעדן יאָר ווי באַ תבואת השדה.

י"ד. בהמשך לזה איז רש"י מפרש „תעזוב, הנח לפניהם והם ילקטו ואין לך לסייע לאחד מהם":

ביים ערשטן ציווי אויף די מצות (אין פ' קדושים), וואו עס שטייט „לעני ולגר תעזוב אותם", דאָרף רש"י ניט מפרש זיין, ווייל עס איז מובן בפשטות אַז די תורה קומט דאָרט זאָגן אין וואָס עס באַ-שטייען די מצות פון פאה ולקט כו': „לא

(48) ראה ראה יד, כח ואילך. תבוא כו, יב ובפרש"י.

(49) ראה לעיל הערה 42, וש"נ.

(50) וראה פרש"י משפטים כג, טז. וראה פרש"י נח ח, כב.

יא. א תלמיד ממולח קעו אָבער נאָך אלץ פרעגן אויף דעם פירוש פון רבי אורדימס, אַז „כל הנותן לקט שכחה ופאה כראוי מעלין עליו כאילו בנה ביהמ"ק כו"י:

אין וואָס באַשטייט פאַרט די גרויסע מעלה פון דעם וואָס ער נעמט צו און גיט אַוועק אַ זאָך, ניט האַבנדיק קיין אייגענע טובת הנאה

[ובפרט אַז ע"ד הרגיל איז עס גאָר ניט אַזויפיל בכמות: איינער אָדער צוויי אַראָפּגעפאַלענע שבלים פון לקט, די פאַרפאַרגעסענע זאַנגען, אָדער די שבלים בפאת השדה (וואָס איז פסוק שטייט ניט קיין שיעור⁵², און מדאָר רייתא איז טאַקע ניטאָ קיין שיעור⁵³ — „אפי' הניח שיבולת אחת יצא ידי חובתו⁵⁴, און אפי' מדרבנן איז עס אַ שיעור פון אחד מששים וכו'.

איז אמת טאַקע, וויבאַלד דאָס קומט מיגיע כפיו איז ביי אים טייער אויך דער דבר מועט — לויט פירוש רש"י איז דאָך דער עיקר דער אופן הַנְתִּינָה, „נותן לקט שכחה ופאה לעני כראוי" — טא]

מיט וואָס איז דאָס אַזאָ דבר גדול, ביז אַז „כאילו בנה ביהמ"ק והקריב עליו קרבנותיו בתוכו⁵⁵?

אויף דעם ברענגט רש"י (אויך) דעם שם בעל המאמר, רבי אורדימס:

חז"ל דערציילן אין ירושלמי⁵⁶, אַז יהודא איש הוצי האט זיך באַהאַלטן דריי

(52) וברש"י קדושים שם, ט כתב, שניח פאה בסוף שדה"א אף שבכמה מצוות כתב שיעור, וכמו שתיכף לאחר בלקט כתב, „שבלים הנושרים בשעת קצירה אחת או שתיים אבל כו".

(53) ריש מס' פאה.

(54) לשון הרמב"ם שם הט"ז.

(55) שביעית פ"ח ה"ה. ובגדרים פ"א ה"א (אלא דשם לפנינו רבי אבא בר"י). ובבבלי נדרים (פא, א) הוא באויא קצת, ככהערה 58.

תכלה פאת שדה גוי ולקט קצירך לא תלקט . . (נאָר) לעני ולגר תעזוב אותם, וואָס דער פירוש פון „תעזוב" איז פשוטו כמשמעו:

משא"כ בפרשתנו וואָס דאָ ווייס מען שוין דעם תוכן ואופן קיומן פון די מצות, אַז די פאה און לקט דאַרף מען איבערלאָזן פאַר די עניים — און דאָס וואָס דער פסוק זאָגט דאָ נאָכאַמאַל „ובקוצרכם גוי לא תכלה פאת שדה" איז בכדי מוסיף זיין אַז „כל הנותן לקט שכחה ופאה כראוי מעלין עליו כאילו בנה ביהמ"ק והקריב כו", וכנ"ל צו מדגיש זיין אַז די נתינה איז באופן הראוי ובשלימות, ביז אַז דער בעל השדה האָט אפילו ניט קיין טובת הנאה —

איז מובן אַז אויך די הוספה „לעני ולגר תעזוב אותם" (היות אַז אויך דער ענין ווייס מען שוין פון פ' קדושים). איז בכדי צו מוסיף זיין אין דעם פרט פון שלימות הנתינה (ובמילא — שלילת ההנאה) פון דעם נותן: און דעריבער איז רש"י מפרש „תעזוב הנח לפניהם והם ילקטו ואין לך לסייע לאחד מהם": ניט נאָר האָט ער ניט די טובת הנאה אויסקלייבן וועמען פון די עניים צו געבן, נאָר ער האָט אפילו ניט די הנאה צו מסייע זיין אינעם נעמען, זיי נעמען דאָס אינגאַנצן אליין⁵⁷.

(51) ולשונו „ואין לך לסייע לאחד מהם" הוא הפי' של „הנח לפניהם", שאין הכוונה שניח לפניהם, ע"ד „והנחת בשעריך" דמעשר עני בראה שם (ראה לעיל הערה 42 ובמשנה ראשונה שם). וראה ירושלמי פאה רפ"ד „תעזוב, הנח לפניהם תבואה בקשה כו". ועד"ז בתוכי קדושים שם. ושם לפני' „הנח לפניהם והם יבזבוזו", וראה לקמן בפנים סעיף יב.

ופשיטא שאין לדייק לשון רש"י „כל הנותן לקט שכחה ופאה לעני" ולומר שכוונתו שנותנו ביד, (וראה במשכיל לדוד כאן ד"ה תעזוב) — כמו שלשון המשנה שם ד. פאה נ"תנת במחובר, אף שהכוונה „הנח לפניהם".

קדימה לגבי די עניים וואס זיינען ווייטער פון אים.

איז לפי שיטתו מובן דער גרויסער חידוש וענין בנוד"ד, אז „נותן לקט שכחה ופאה לעני כראוי מעלין עליו כאילו בנה ביהמ"ק והקריב כו" — ווארום די הנהגה וואס מאַנט זיך ביי לקט שכחה ופאה, ער זאל נישט מקדים זיין די וואס זיינען קרובים אליו (אדער עניי עירו בכלל) פאר אנדערע, איז היפך טבעו ווי עס דארף זיין ע"פ תורה, וכן".

יב. ע"פ הנ"ל יש לומר בזה „עניים מופלאים" ע"ד ההלכה (וואס מ'קען ארויסנעמען פון רש"י):

דער רמב"ם פסקט⁵⁶ אז פאה (און אזוי אויך לקט ושכחה) איז א לאו הניתק לעשה, און אויב אז „עבר וקצר את כל השדה" און האט נישט איבערגעלאזט קיין פאה במחובר איז „לוקח מעט ממה שקצר כו' ונותנו לעניים שנתינתו מצות עשה שנאמר לעני ולגר תעזוב אותם"⁵⁷.

אבער ע"פ (הנ"ל בפירושו) רש"י בפשוטו של מקרא קומט אויס, אז דאס איז נישט קיין לאו הניתק לעשה, דער פסוק לעני גו' איז נישט קיין נייער חיוב מצוה וועלכער איז מנתק דעם לאו דורך נותנו, געבן דאס לעני:

דער „לעני ולגר תעזוב אותם" וואס שטייט אין פ' קדושים איז מתאר דעם אופן פון קיום הלאו — „לא תכלה פאת שדך לקצור", דורך „לעני ולגר תעזוב

טעג אויף דערגיין „מניין שחיי עיר הזאת קודמין לחיי עיר אחרת אתא לגבי רבי יוסי כו" און רבי יוסי האט גערופן זיין זון ר' אבירודימס⁵⁸ אז ער זאל אים זאגן „הדין טעמא מניין שחיי העיר הזאת קודמין לחיי עיר אחרת א"ל תהינה" הערים האלה תהינה עיר ועיר ואח"כ ומגרש" סביבות⁵⁹.

ולכאורה פארוואס האט רבי יוסי גע- דארפט רופן זיין זון אבירודימס און אים זאגן אז ער זאל ענטפערן — פארוואס האט ר' יוסי אליין נישט געזאגט יהודאין דעם מקור הדין? ובפרט אז ער (ר' יוסי) איז דער וואס האט געזאגט דעם דין.

דערפון איז פארשטאנדיק, אז דער ענין איז געווען רבי אבירודימס לימוד מיוחד — (ע"ד ווי מ'זאגט אויף ר' יהודה אז כולי תנויי בניזקין הוה⁶⁰, אויף ר' עקיבא — כלך לך אצל נגעים ואהלות" ועוד) — ער האט זיך בא- זונדערט „געקאכט" אין דער הלכה פון „חיי העיר הזאת קודמין", און דערפאר האט ר' יוסי אים גערופן.

ד.ה. תנוי פון רבי אבירודימס איז אין דעם ענין, אז ע"פ תורה איז די עניים וואס זיינען נעענטער צו אים (אפילו נאר א קירוב וואס מ'געפינט זיך אין דער זעלבער שטאט), האבן א דין

56 בבבלי שם „ורדימוס", וע"ז בשבת קיח, ב. וביה ביליש פרשתנו כאן.

57 יהושע כא, מ.

58 בבבלי: א) דאשכח ר' ורדימוס בר' יוסי, ומעצמו אמר לו טעמא דאבא לא שרבי יוסי קרא לבריה. ב) שאלו הטעם דריי דכביסחון קודמין לחיי אחרים. ג) הביא הרא"י מהכתוב (מטות לה, ג) „ומגרשיהם יהיו לבהמתם וגו'", שרואים דכביסה קרי לי חיותם. וראה מראה הפנים ושירי הקרבן לירושלמי נדרים שם.

59 ברכות כ, א. ושי"נ.

60 חגיגה יד, א. ושי"נ.

61 ראה מעיל צדקה שם בסופו. ולהעיר ע"ד ההלכה מצפני' ה' מתע' פ"א ה"ח. ועוד.

62 ה' מתע' פ"א ה"ב. סהמ"צ מ"ע כ"קכא. מל"ת ר"י, ריד.

63 לשון הרמב"ם שם ה"ב.

64 אבל ראה פנים יפות לקדושים שם. משכיל לדוד כאן.

בסגנון אחר: הנתינה „לעני ולגר“ בא לקט ופאה באופן פון „תעזוב אותם“, אז זיי זאלן אליין נעמען און ער האט נישט די טובת הנאה פון געבן, איז נישט א (זייטיג קער און) נוספדיקער פרט אין מצות לקט שכחה ופאה⁶⁷, נאר דאס איז גדר המצוה: דער גדר המצוה איז נישט (נאר) דער ענין פון „מוציא לקט שכחה ופאה“⁶⁸ (אויך) דער „נותן (לקט שכחה ופאה) לעני כראוי“ — „לעני ולגר תעזוב אותם“.

יג. פון דעם נעמט מען ארויס אויך די הוראה אין יינה של תורה פון פרשׁי — אויף וויפל עס איז נוגע אז א קיום מצוה, אפילו א מצוה קלה, שבולת אחת פוטרת (כנׁל סׁיא), זאל געטאן ווערן מיט אן אמת און קיין פניות און הנאה.

און אויך, לאידך גיסא, אויף וויפל עס איז נוגע די אייגענע אתכפאי — כופה את יצרו ביו ווי באַ כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו גו' עזוב תעזוב עמו⁶⁹, איז „מצוה בשונא כדי לכונן את יצרו“⁷⁰ — אויף אַזויפיל אַז דוקא מצד דעם וואָס ער איז מקיים די מצוה פון לקט כו' היפך ווי עס טראַגט אויס מצד טבע ע״פ תורה (אַז בצדקה סתם — גיט ער עניים הקרובים פריערי⁷¹), מצד דעם דוקא „מעלין עליו כאילו בנה ביהמׁק והקריב עליו קרבנותיו בתוכו“:

און אַז מ׳איז עוסק „לשנות מדותיו

אותם“⁷²; און דער צווייטער ציוויׁ „לעני ולגר תעזוב אותם“ שבפרשתנו⁷³ קומט⁷⁴, אדרבה, נאך מוסיף זיין אין דעם העדר ההנאה, כולל צו שולל זיין די הנאה פון נתינה⁷⁵.

(65) וכביומא לו, ב. תעזוב מעיקרא משמע, ולדידי לא הוי לאו הניתק לעשה. וראה פרשׁי ותׁי שם.

(66) להעיר מתמורה (ו, א): שאני התם דאמר קרא תעזוב תעזוב יתירה. וראה תודׁה אמר אבי שם.

ולהעיר מהשקוט (גם בדעת הרמבׁם) — בס' לימודי ה' לימוד פה. שעהׁי ה' גירושין פׁג היׁט. שרׁת שואל ומשיב מהדורא שתינאי סׁי כו. מפרשים ליומא שם, ועוד. וראה הנסמן בהערה 68. ואכׁמׁ. (67) בהכתב והקבלה כאן, דהכתוב דפ' קדושים לא תכלה פאת שדך לקצור יזהיר על חיוב לכתחילה שלא יגמור לקצור, והפסוק דפרשתנו „בקוצרׁי יזהיר על הדיעבד אם כבר קצר כל השדה דיתן מן הנקצר כוׁ“.

אבל ראה ירושלמי רפׁד דפאה שלמדין מהכתוב דפרשתנו שהפאה ניתנת במחור (ראה פני משה שם), וכן הובא בפיהׁי וברׁיש שם. וכן בריש ה' מתׁע הבא הרמבׁם הכתוב דפרשתנו לעצם המצוה דפאה, „אלא יניח מעט קמה“, ועדׁי בסהמׁצ מלׁת רי (ראה הוצאת העלירי וקאפח), וכן במגן המצות בריש ספר היד לרוב הכתׁי (ראה רמבׁם סׁי המדע — ירושלים, תשכׁד).

(68) ולהעיר דלפׁי לא מצינו לפרשׁי הדין דפאה בעומרים באם עבר וקצר (וראה הערה שלפניו). ולהעיר מצפעיׁ ה' מתׁע רפׁא (ושם פׁב הׁד לא), דמשמע מירושלמי דחיוב פאה בעומרים הוא חיוב בפׁע, ולא דנשאׁר עליו החיוב דקמה, עׁיש בארובה בנוגע לאו הניתק לעשה, וחילוק הסוגיות דביק חולין תמורה ועוד. ואכׁמׁ.

(69) ועוד חידוש בפרשׁי פרשתנו (השידך להניל) דחזר ושנה לעבור עליהם בשני לאוין, ולא מצאתי לעׁיע לשאר פוסקים שסׁיל כן.

ועׁיפ הניל בפנים יובן החידוש בזה, שהרי גם תעזובי דפרשתנו אין הכוונה עׁי מעשה דנתינה כו' כׁא. הנח לפניהם כׁרׁ כנׁל, ומכיון שאין בו מעשה לא ניתק (ונשאׁרו עליו) כׁי הלאוין — ראה תודׁה הנח חולין פא, א כסופו. וראה פנים יפות שם. ואכׁמׁ.

(*) ולהעיר מכסׁימ שם הׁד לענין לקט: מפורש בחורה פרשת אמור.

(70) כפשוטו לשון הרמבׁם שם הׁת.

(71) ולהעיר מלשון הרמבׁם בסהמׁצ ובמגן המצות שם וכן בהכותרת להל' מתׁע „להניח פאה“, להניח לקט כוׁ, ולא כתב „לעני“. משאכׁ במלׁת רי ואילך. וראה לשוננו ריש ה' מתׁע.

(72) משפטים כג, ה.

(73) בׁמ לב, ב.

(74) שרׁע ייד סרניא סׁיג.

הטבעיים, ביו, לשנות טבעי מדותי⁷⁵, דער בנין בית המקדש כפשוטו, ושם ווערט פון⁷⁶ „מעלין עליו כאילו“ — נעשה לפניך . . כמצות רצונך — אין דעם ביהמ"ק השלישי שיבנה במהרה בימינו ממש.

(75) ראה לקויד ח"א נו, א ואילך. ונת' בהתמים חו' ג ע' טו. ולהעיר מכש"ט סכ"ד, בשם רס"ג.

(76) ראה לקויד שם מאמר אדה"ז „כל ענין החסידות הוא לשנות טבעי מדותי — והרי ביאת המשיח תלוי בהפצת המעינות (חסידות) חוצה.

(משיחת מוצש"ק פ' אמור תשל"ח)

אמור ז

א חיוב שמחה מן התורה⁸ וואס דארף זיין בבית המקדש („לפני ה' אלקיכם“) אין חג הסוכות אלס יו"ט⁹, נוסף אויף דער שמחה וואס דארף זיין בכל יו"ט¹⁰ (און אויך בחג הסוכות גופא — בגבולין),

און דאס וואס די משנה¹¹ רופט עס אן „שמחת בית השואבה“ און די גמרא¹² ברענגט דערויף דעם פסוק¹³ „ושאבתם מים בששון“ — מיינט עס אז מצד דעם פסוק, וואס איז נאָר אן אסמכתא, האָט מען די שמחה יתירה פון חג הסוכות מצרף געווען צוזאמען מיט ניסוך המים;

(8) ואין לתרץ עפ"י הכלל (יד מלאכי כללי הרמב"ם סיד) שהרמב"ם מביא דרשה הפשוטה יותר אף שלא נזכרה בשי"ס — כי הבאת כתוב זה כאן נותנת מקום לטעות שחיוב השמחה הוא (א) מן התורה, (ב) „שבעת ימים“.

(9) בסהמ"צ להרמב"ם (שם). וכ"ה בחינוך מצוה תפח): „ובכלל אמרו ושמחת בחגך מה שאמרו וכו' ולשחוק בכלי • ניגון ולרקד במקדש לבד והיא שמחת בית השואבה“, שמזה מוכח ששמחה זו היא גדר שמחת יו"ט, ולא משום ניסוך המים. אבל לאידך הוקשה לי להרי"ף פערלא שם (רלג, ג'ד), למה איז מצוה בפ"ע מן הכתוב, ושמחתם גוי'. וראה לקמן הערה 37.

(10) ופי' לשון הגמרא (סוכה נ, ב (לג' רשי)). נא, א, „שמחה יתירה“ לפי'ו הוא (לא כפרשי' (ד"ה דברי הכל), ואינה מן התורה אלא לחבב את המצוות ולא דחי שבת, (כ"א) שהוא יתרון בהשמחה דיר"ט שצ"ל בלא"ה. אבל ראה לקמן הערה 40.

(11) סוכה פ"ה מ"א.
(12) שם נ, ריש ע"ב. ירושלמי שם. וראה פרשי' ד"ה מנא ה"מ שם מה, ב.
(13) ישעי' יב, ג. וראה פיה"מ להרמב"ם רפ"ה דסוכה.

(*) בכמה דפוסים: בכל. וראה סהמ"צ הוצאת ר"ח העליר.

א. פון פסוק¹ „ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים“ (וואס שטייט ביי חג הסוכות) לערנט אָפּ דער רמב"ם², אַז בחג הסוכות איז געווען א „שמחה יתירה“ — מער ווי ביי די אַנדערע מועדות — וז"ל:

„אע"פ שכל המועדות מצוה לשמוח בהן³, בחג הסוכות היתה במקדש יום⁴ שמחה יתירה שנאמר ושמחתם לפני ה' א שבעת ימים. וכיצד היו עושין, ערב יו"ט הראשון היו מתקנין במקדש מקום לנשים מלמעלה ולאנשים מלמטה כדי שלא יתערבו אלו עם אלו, ומתחילין לשמוח ממוצאי יו"ט הראשון. וכן בכל יום ויום מימי חולו של מועד כו“.

זאָגן מפרשים⁵, אַז פון דעם וואָס דער רמב"ם ברענגט דעם פסוק „ושמחתם לפני ה' א שבעת ימים“ אלס מקור אויף דעם וואָס „בחג הסוכות היתה במקדש יום שמחה יתירה“, ובפרט אַז ער דער-מאָנט ניט אַז די שמחה יתירה האָט אַ שייכות מיט ניסוך המים⁶ — שמחת בית השואבה — איז מוכח, אַז דער רמב"ם האָלט, אַז די „שמחה יתירה“ איז ניט פאַרבונדן מיט ניסוך המים⁷, נאָר ס'איז

- (1) פרשנו כג, מ.
- (2) ה' לולב פ"ה ה"ב.
- (3) כמ"ש הרמב"ם בהל' יו"ט פ"ו ה"ז. סהמ"צ מ"ע נד.
- (4) ראה שינוי גירסאות ברמב"ם מהדורת פרענקל (ירושלים תשל"ה).
- (5) ביאור הרי"ם פערלא לטהמ"צ רס"ג ח"ג מילואים ס"ה.
- (6) ולא הזכיר ע"ד ניסוך המים כ"א בהל' תמידין ומוספין פ"י ה"ז ואילך (אבל לא מענין השמחה, שאין מקומו שם, כמוכח).
- (7) וראה רמב"ם הל' לולב שם הי"ד. שהיו מרקדין וכו' בימי חג הסוכות.